

درس خارج فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

تاریخ: ۲۰ بهمن ۱۳۹۹

موضوع کلی: فصل فی ما یتوقف علی الغسل من الجنابة

مصادف با: ۲۵ جمادی الثانی ۱۴۴۲

موضوع جزئی: امور متوقف بر غسل جنابت - امر ثالث: روزه ماه رمضان و قضای آن

جلسه: ۷۱

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهیرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

عرض شد که عده‌ای برای جواز بقاء عمدی بر جنابت تا طلوع فجر، به آیه شریفه؛ «أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفْتُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ...»^۱ استناد کرده‌اند.

عرض شد که به دو فقره از آیه مذکور، استناد شده است که فقره اول، «أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفْتُ إِلَى نِسَائِكُمْ» است. گفته‌اند که اطلاق حَلَّتِ رَفْتُ و جماع در شب ماه رمضان شامل جزء اخیر از شب ماه رمضان نیز می‌شود و این اطلاق، اول شب تا جزء اخیر از شب را شامل می‌شود، پس اگر جماع در جزء اخیر از شب جایز باشد، معنایش این است که بقاء بر جنابت تا طلوع فجر حرام نیست چون وقتی شخص تا آخرین لحظه شب، اجازه جماع داشته باشد، معنایش این است که جایز است که تا طلوع فجر بر جنابت باقی باشد و طهارت هنگام طلوع فجر، شرط صحت روزه نیست.

عرض شد که اشکال استدلال مذکور، این است که «رفت» در شب ماه مبارک رمضان در قبال حرمتی است که در سایر ادیان بوده است، یعنی آیه مذکور، در مقام بیان این نکته است که برای امت‌های دیگر، هم‌بستر شدن با زنانشان در ماه رمضان جایز نبوده است و خداوند متعال به مسلمین عنایت کرده است و جماع در شب ماه رمضان را به آنها اجازه داده است و لذا خداوند متعال حَلَّتِ جماع در شب ماه رمضان را به امت مسلمین اختصاص داده است، پس آیه مذکور، در صدد بیان این نکته نیست که ترخیص در جماع در شب ماه مبارک رمضان را در مقابل منع از جماع در شب ماه رمضان قرار بدهد و بگوید که بقاء بر جنابت تا طلوع فجر جایز است یا جایز نیست، بلکه آیه مذکور، در مقام بیان جواز جماع در ماه رمضان برای مسلمین است بنابراین، نمی‌توان از این فقره از آیه مذکور، برای جواز بقاء بر جنابت تا طلوع فجر استناد کرد. پس آیه مذکور، از این جهت اطلاقی ندارد و نمی‌شود به این آیه برای اثبات جواز بقاء بر جنابت عمدی تا طلوع فجر استناد کرد.

فقره دوم، «فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ» است. گفته‌اند که جواز مباشرت، مغیی به طلوع فجر است و مباشرت، تا جزء اخیر از شب جایز است و با این وصف، معنایی برای حرمت بقاء بر جنابت تا طلوع فجر باقی نمی‌ماند لذا بقاء بر جنابت تا طلوع فجر جایز است.

در پاسخ از استناد به این فقره از آیه عرض می‌شود که این فقره از آیه فقط در صدد اثبات جواز مباشرت است و «حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ» غایت برای مباشرت نیست، بلکه غایت برای جواز اکل و شرب است چون جمله «فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ» از جمله «كُلُوا وَاشْرَبُوا» انفصال دارد و جمله «وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ» بین این دو جمله فاصله انداخته است، پس

«حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ» غایت برای «كُلُوا وَاشْرَبُوا» است و غایت برای «فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ» نیست، پس بقاء عمدی بر جنابت تا طلوع فجر جایز نیست.

دلیل تعرض به استدلال به آیه مذکور، این است که کسی توهم نکند که دو دسته از روایاتی که در جلسات گذشته بیان شدند با هم تعارض و تساقط می‌کنند و در نتیجه به اطلاق آیه مذکور، مراجعه می‌شود و با تمسک به آن، به جواز بقاء عمدی بر جنابت تا طلوع فجر حکم می‌شود، چون همان‌طور که عرض شد استناد به اطلاق آیه مذکور تمام نیست. قبلاً عرض شد که در رابطه با مورد سوم از امور متوقف بر غسل جنابت (روزه ماه مبارک رمضان و قضای آن) چهار مسأله مطرح است، مسأله اول ذکر و بررسی شد.

مسأله دوم، در اشتراط و عدم اشتراط طهارت از حدث اکبر (جنابت) در قضای روزه ماه رمضان است، به این معنا که آیا جایز است که شخص در روزه قضای ماه رمضان تا طلوع فجر از روی عمد بر جنابت باقی بماند یا جایز نیست؟ مشهور بین بزرگان و اعلام این است که طهارت از حدث اکبر در قضای روزه ماه رمضان شرط است. بر این مطلب به روایاتی استناد شده است که روایات ذیل از آن جمله‌اند:

روایت اول: صحیحیه عبدالله بن سنان: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يَقْضِي شَهْرَ رَمَضَانَ فَيَجْنِبُ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ وَلَا يَغْتَسِلُ حَتَّى يَجِيءَ آخِرُ اللَّيْلِ وَهُوَ يَرَى أَنَّ الْفَجْرَ قَدْ طَلَعَ، قَالَ: «لَا يَصُومُ ذَلِكَ الْيَوْمَ وَيَصُومُ غَيْرَهُ»^۱.

گفته‌اند که از این روایت استفاده می‌شود که روزه قضای ماه رمضان حکم روزه ماه رمضان را دارد و لذا همان‌گونه که طهارت از حدث اکبر (جنابت) برای روزه ماه رمضان شرط است، طهارت از حدث اکبر برای قضای ماه رمضان نیز شرط است.

روایت دوم: صحیحیه دیگر از عبدالله بن سنان: عَنْ ابْنِ سِنَانٍ يَعْنِي عَبْدِ اللَّهِ؛ قَالَ: كَتَبَ أَبِي إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) وَكَانَ يَقْضِي شَهْرَ رَمَضَانَ وَقَالَ: إِنِّي أَصْبَحْتُ بِالْغُسْلِ وَأَصَابَتْنِي جَنَابَةٌ فَلَمْ أَغْتَسِلْ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، فَأَجَابَهُ (ع): «لَا تَصُمْ هَذَا الْيَوْمَ وَصُمْ غَدًا»^۲.

روایت سوم: موثقه سماعه: عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ؛ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ رَجُلٍ أَصَابَتْهُ جَنَابَةٌ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ فِي رَمَضَانَ فَنَامَ وَقَدْ عَلِمَ بِهَا وَلَمْ يَسْتَقِظْ حَتَّى أَدْرَكَهُ الْفَجْرُ، فَقَالَ (ع): «عَلَيْهِ أَنْ يُتِمَّ صَوْمَهُ وَيَقْضِيَ يَوْمًا آخَرَ»، فَقُلْتُ: إِذَا كَانَ ذَلِكَ مِنَ الرَّجُلِ وَهُوَ يَقْضِي رَمَضَانَ، قَالَ: «فَلْيَأْكُلْ يَوْمَهُ ذَلِكَ وَلْيَقْضِ فَإِنَّهُ لَا يُشَبِّهُ رَمَضَانَ شَيْءٌ مِنَ الشُّهُورِ»^۳.

گفته‌اند که از این دو روایت نیز استفاده می‌شود که طهارت از حدث اکبر در قضای روزه ماه مبارک رمضان شرط است و لذا جایز نیست که در قضای روزه ماه رمضان، شخص از روی عمد تا طلوع فجر بر جنابت باقی بماند.

«الحمد لله رب العالمين»

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۱۰، کتاب الصوم، ابواب ما یمسک عنه الصائم و وقت الإمساک، باب ۱۹، ص ۶۷، ح ۱.

۲. همان، ح ۲.

۳. همان، ح ۳.